

Liba Papíkove úpravy označuje za dekonštruktivisticko-postmoderné básnické praktiky – upozorňuje nielen na jeho zrejme opodstatnené rozhorčenie, ale zároveň aj umožňuje určiť hlavné zásady jeho všeobecného metodologického postoja k duchovnej literatúre – zásadu nedotknuteľnosti duchovnej/literárnej tradície a zásadu nedotknuteľnosti duchovného/literárneho textu (v intenciách duchovnej orientácie literárnej vedy, k princípom ktorej obe Libove zásady patria). Požiadavka nakladať s duchovnými textami s ohľadom na správne tradovanie ich zmyslu, sa však vo vnútornom kontexte knihy netýka iba prekladu duchovných textov, ale aj ich výkladu.

Ambíciou knihy sú návraty k textom literárnej a kultúrnej minulosti, a to prostredníctvom ich „otvárania“ pre recepciu v súčasnosti. V tomto ohľade nemožno obísť ani jej kontext hermeneutický. Texty duchovnej literatúry vznikli v istom čase, za istých podmienok a mali isté určenie. Neznalosť ich pôvodného komunikačného prostredia nám často bráni, aby sme im primerane porozumeli a mali z nich duchovný zážitok. Najstarším z textov, ktoré sa Liba v knihe podujíma „otvoriť“, je ranokresťanská mariánska hymnická pieseň Akatist (jej názov je odvodený od gréckeho slova akhatistos, ktoré odkazuje na spôsob počúvania piesne – v úcte, tichu a postojáčky). Zmysel piesne doslova rekonštruje – pri jeho výklade totiž vychádza jednak z dvoch odlišných prekladov piesne do slovenčiny i jej prekladu do češtiny, vybaveného však dôkladným textologickým aparátom, jednak zo svojho kontextového úvodu o mariánskom kulte. Skutočnosť, že v rámci knihy i v rámci ostatnej Libovej interpretačnej aktivity ide zatiaľ o ojedinelý pokus o výklad liturgického textu (patrí do liturgie východného kresťanstva), zkladá kontext so zatiaľ rovnako ojedinelou literárnohistorickou monografiou Jozefa Kútnika-Šmálova *Litánia loretánske* (Bratislava 1998), ktorej obsah tvorí historický, vieroučný výklad a štrukturálny rozbor tejto pôvodne

stredovekej mariánskej modlitby, patriacej do liturgie západného, rímskeho obradu. Otvorené návraty nie sú venované iba „starým“ textom. Rovnako autora zaujíma aj najsúčasnejšia súčasnosť slovenskej duchovnej literatúry. Zo statí, v ktorých reflektuje jej aktuálny stav, si osobitnú zmienku zasluhuje stať *Oživenie katolíckej literatúry na Slovensku po štyridsaťročnom pôste*. V našich pomeroch ide o prvú bilančnú súvahu publicity katolícky orientovanej umeleckej literatúry za roky 1989 – 1999 – poézie, prózy, drámy, literatúry pre deti a mládež atď., ktorá upozorňuje na živú prítomnosť duchovnej literatúry v súčasnom slovenskom literárnom živote.

A čo povedať na záver o „celej“ Libovej knihe *Otvorené návraty*? Hádám iba toľko, že ňou Peter Liba učinil zadosť obom na nej zúčastneným zložkám: duchovnej literatúre dožičil možnosť uzrieť sa v zrkadle literárnej vedy a literárnej vede širšie pootvoril dvere do sféry duchovnej literatúry.

Mária Valentová

SLOVENSKO – POLSKÉ VZŤAHY V RELÁCIÁCH INTERKULTÚRNEJ KOMUNIKÁCIE. Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Prešovensis. Slavistický zborník 2. Prešov 2000.

Príspevky zborníka sú zaradené podľa disciplín do blokov: 1. literárna veda, 2. jazykoveda, 3. dejiny a kultúra, avšak nečíslovaný úvodný blok je venovaný Danute Abrahamowiczovej. Napokon už podtitul zborníka informuje, že vedecká konferencia, na ktorej odzneli publikované články, sa uskutočnila na „počesť prvej lektorky poľského jazyka na FF UPJŠ v Prešove“. Je teda legitímny aj starosvetvský či staromódny algoritmus čítania prešovského zborníka, v ktorom postupnosť ur-

čuje: osobnosť lektorky, poľsko-slovenské vzťahy a (tiež) témy, ktoré parciálne a výberovo signalizujú problematiku súčasného slavistického výskumu na Slovensku a v Poľsku.

„Začiatok“ a „prvenstvo“ sú v európskej kultúre vždy príznakové, hierarchicky signifikantné. Práve Danuta Abrahamowiczová iniciovala zavedenie lektorátu slovenského jazyka v Poľsku a neskôr bola prvou lektorkou poľského jazyka na Prešovskej univerzite (J. Dudášová, s. 11). A ako to dokazujú články Š. Druha Danuta Abrahamowiczová a slovenská literatúra a M. Papierz Danuta Abrahamowicz – propagatorka kultury slowackiej nešlo len o pracovný pomer fililóga, ale skôr o „zanietený zaujem“ poľskej slavistky (primárnym školením bohemistky) o slovenskú literatúru a kultúru. Autori príspevkov sa zaoberajú jej prekladateľskou stratégiou (J. Hvišč), predstavujú pokusy o skúmanie slovenskej literatúry (L. Spyrka) a poukazujú aj na závažnosť a kontext D. Abrahamowiczovej práce na učebniciach slovenského jazyka pre základne školy v poľskej časti Spiša a Oravy (V. Juhniewiczová). Viaceré detaily týkajúce sa profesionálneho života, profesionálneho úsilia a životných osudov Abrahamowiczovej (napr. Denník, o ktorom píše O. Balegová) upozorňujú na fakt, že oficiálne štátne kultúrne inštitúcie neboli v nedávnej minulosti veľkorysým mecenášom živého autentického a skutočného dialógu medzi poľskou a slovenskou kultúrou, a zrejme v budúcnosti sa môžu stať zaujímavým podkladom pre sociologickú reflexiu povojnovej histórie poľsko-slovenských kultúrnych vzťahov. V určitom zmysle možno ide aj o stále rovnaký odveký osud priekopníkov a entuziastov (sic!).

V rámci druhého okruhu navrhnutého poriadku čítania nasledujú príspevky, ktoré pri skúmaní cudzej literatúry vychádzajú z jazykových znalostí prekladov (X. Činčurová: K poetike umeleckého priestoru, na materiále prózy J. Andrzejewského Tma kryje zem, A. Kríž: Jaroslava Blažková jako przedstawi-

cielka pokolenia „Młodej tvorby“ z uwzględnieniem percepcji jej utworow w Polsce, D. Kudelska: Poľské prvky v živote a tvorbe D. Tatarku, O. Sabolová: Preklady Švantnerovej novely Aľka do poľštiny). Na paralelnosť a v neposlednom rade aj na skĺbenie inteligibilného a reálneho v skúmaní literárnych a kultúrnych vzťahov inšpirujúco upozorňujú príspevky K. Wrocławského Z problematyki ludowej ballady slowackiej a K. Włodarza Na druhej strane zrkadla – Čiže Ján Smrek a Poľsko, Poľsko a Ján Smrek. V prvom prípade univerzálne podobnosti a paralely vedú k ozrejmovaniu skutočných kultúrnych fenoménov a v druhom zasa literárne fakty vedú k modelovaniu dialógu vo vzájomných kultúrnych a literárnych vzťahoch. Plodnými pre jazyko-vedný a etnolingvistický výskum sú priestory rozhrania, pohraničia a pomedzia, čo dokumentujú napríklad príspevky K. Sikoru Orawskie partykuly gwarowe w aspekcie polsko-slowackich związkow jezykowych, J. Sierociuka Z problemow badania slowotworstwa na terenach pogranicznych, K. Feleszky Dalekie pogranicze: Dialog polsko-slowacki na Bukowinie i E. Kłoseka a Z. Kowalského Polsko-slowackie dylematy tożsamościowe na Bukowinie Rumuńskiej. Ďalšie štúdie (napr. E. Wolniewicz-Pawlowska: Dawne slowacko-polskie sąsiedztwo w świetle listow z archiwum w Bardejowie, W. Szulowska: Studenci ze Slowacji w Akademii Zamojskiej, J. Šelepec: Poľskí študenti v Prešove v 19. storočí) sú zamerané na heuristický výskum faktov, ktorý dosvedčuje a čiastočne ozrejmuje existenciu rôznych personálnych, ako aj inštitucionálne zameraných poľsko-slovenských kontaktov a vzťahov.

Na kontrastívny lingvistický výskum v rámci slavistiky odkazujú štúdie H. Mieczkowskej System deklinacyjny rzeczownikow w języku slowackim i polskim, F. Buffy Bezek-ivalentnosť v poľsko-slovenskom komparatívnom pláne, A. Murgašovej Zhody a odlišnosti v niektorých syntaktických konštrukciách v slovenčine a poľštine a M. Pančíkovej Nazwy

hoteli v stolici Slovacji i Polski. Kontaktové lingvistické otázky sú predmetom záujmu napríklad v príspevkoch M. Čeripkovej a E. Rudolf-Ziolkowskej, otázkou skúmania jazykových kategórií v naratológii sa zaoberá E. Orwińska-Rużiczka (Interiekcje w systemie narracji, na materiale języza słowackiego i polskiego).

Publikovanie zborníkov „k“ alebo „pri príležitosti“ sa obvykle viaže s určitou dávkou tematickej rôznorodnosti a náhodilosti (táto sa o. i. prejavuje aj v podobe nepresných informácií – napríklad na s. 158 sa nachádza informácia o téme vystúpenia M. Homzu, avšak v zborníku je publikovaný jeho príspevok na inú tému, aj názov príspevku D. Kudelskej indikuje nesúlad medzi asi prihlásenou témou a obsahom štúdie). V tomto zmysle sa taktiež predpokladá interdisciplinárnosť a istá rozmanitosť diskurzov, prešovský zborník je však koncipovaný aj ako hlas v dialógu slovenskej polonistiky a poľskej slovistiky (s. 8), a teda opodstatnene ho môžeme vnímať ako ďalší článok reťazca zborníkov s poľsko-slovenskou a slovensko-poľskou tematikou (napr. ed. J. Hvišč, ed. M. Pančiková, ed. J. Wyrozumski) publikovaných v posledných rokoch. Práve preto je tu asi namieste malá digresia na margo takto deklarovaného skúmania. „Dialóg“ si vyžaduje otázky a odpovede, asi nemôže stáť len na izolovaných hlasoch z dvoch strán. Pre „štúdie

vzťahov“ (kam najskôr smeruje tento výskum) možno postaći rozšíriť pojem vzťahov (analogicky s rozšírením pojmu kultúra), pričom dodržiavanie „čistoty“ vedných disciplín nie je podstatné. Práve tak sa asi treba vzdať primátu tradičnej literárnej komparatistiky v prospech kultúrnej, historickej, ideologickej a sociologickej kontextualizácie literatúry.

Koniec-koncov aj recenzovaný zborník podčiarkuje v názve komparatistické „vzťahy“ pozitivistickej proveniencie, ako aj „relácie“ s mnohokultúrnou, a teda aj interkultúrnou genealógiou. Niektorí autori sa síce nesmelo dovoľávajú kontextualizácie (s. 142, s. 152) a dialógu (s. 87) – trendy zapadajúce do interkultúrnej komunikácie priamo využíva napríklad K. Posingerova v príspevku K problematice interkulturní kompetence při výuce polského jazyka – avšak tieto požiadavky a výskumné trendy si žiadajú vyhranenejšiu, vopred aspoň čiastočne sformulovanú koncepciu skúmania (literárna komparatistika, štúdie vzťahov, dialóg kultúr). Z týchto dôvodov publikácia Slovensko-poľské vzťahy v reláciách interkultúrnej komunikácie nepresahuje úroveň metodologického hľadania a tematickej rekognoskácie priestoru skúmania široko chápaných poľsko-slovenských vzťahov.

Bogumila Suwara